

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

СОХА СТАНІСЛАВ ІГОРОВИЧ

УДК 342.6:342.922

**ПУБЛІЧНИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ
ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі адміністративно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, професор
Ковалів Мирослав Володимирович
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін юридичного факультету

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Собакарь Андрій Олексійович
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
професор кафедри тактико-спеціальної підготовки

кандидат юридичних наук, доцент
Тацишин Ігор Богданович
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнології імені С. З. Гжицького
доцент кафедри філософії

Захист відбудеться «11» квітня 2016 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79007, м. Львів, вул. Князя Романа, 1-3, ауд. 301 XIX навчального корпусу)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розісланий «10» березня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Бортник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що невіддільним елементом демократичного суспільства є різноманітні за завданнями і формами діяльності громадські об'єднання, соціально-політичне призначення яких полягає насамперед у тому, що вони допомагають людям у розв'язанні проблем повсякденного життя, відкривають широкі можливості для виявлення суспільно-політичної ініціативи, здійснення функцій самоврядування.

Наявні в Україні проблеми, які гальмують зростання громадської активності та перешкоджають ефективному використанню недержавних громадських організацій для захисту прав і свобод, законних інтересів громадян, спричинені незначною участю громадських об'єднань у процесі підготовки, публічних обговорень та ухваленні управлінських рішень; відсутністю системного інформування населення про наявні громадські об'єднання (що, своєю чергою, є однією з головних причин низького рівня громадської активності та довіри громадян до інститутів громадянського суспільства); невідповідністю чинного законодавства про громадські об'єднання європейським стандартам регулювання організаційно-правових засад їх функціонування. Саме на цьому підґрунті доцільною є ідея формування якісно нового й органічно пристосованого до стандартів Європейського Союзу інституту адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні.

На сьогодні в більшості наукових джерел проблеми публічного статусу громадських об'єднань в Україні розглянуто з акцентом лише на конституційно-правовому змісті цього інституту. Водночас публічний статус громадських об'єднань вимагає з'ясувати зміст завдань, принципів, форм діяльності та інші питання, тісно пов'язані з наукою адміністративного права.

Науково-теоретичні праці українських вчених лише фрагментарно розкривають зміст діяльності громадських об'єднань. Сучасне нормативно-правове регулювання, відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання», не має у своїй основі чітко окресленої загальної стратегії участі населення в діяльності громадських організацій.

Актуальність теми дослідження пояснюється ще й тим, що одним із завдань України є впровадження комплексу системних перетворень з урахуванням національних інститутів щодо формування за необхідності внутрішніх передумов адаптації діяльності громадських об'єднань до міжнародних стандартів та засад, загальноприйнятих для країн-членів Європейського Союзу.

Публічний статус діяльності громадських об'єднань досліджували фахівці в галузі адміністративного права, зокрема: В. Авер'янов, Ю. Битяк,

М. Віхляєв, В. Гаращук, Т. Гаврилюк, І. Грищенко, Д. Заброда, В. Зуй, М. Дмитренко, А. Долгополов, О. Музичук, В. Колпаков, О. Кузьменко, Р. Каложний, М. Ковалів, О. Остапенко, І. Пастух, С. Петков, В. Сущенко, А. Собакарь, І. Тацишин та ін.

Окрім аспекти, які так чи інакше стосуються публічного статусу громадських об'єднань в Україні, з позиції теорії державного управління досліджували Г. Атаманчук, В. Мартинюк, Л. Хижняк та ін.

Методологія дослідження публічного статусу громадських об'єднань в Україні базується на працях вітчизняних і зарубіжних учених в галузі права, а саме: Ж.-Л. Бержель, Н. Бортник, О. Ерліх, В. Ортинського, П. Рабіновича, Дж. Фінніса, Е. Шмідт-Ассманна, Р. Штрайнца та ін. Це сприяло здійсненню комплексного дослідження публічного статусу громадських об'єднань в Україні та обґрунтуванню висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вирішення завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Указу Президента України від 24 березня 2012 р. № 212/2012 «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації», а також порядку планування й моніторингу реалізації органами виконавчої влади Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 968, Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», з урахуванням планів наукових досліджень МВС України, а також у контексті наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ за напрямом «Проблеми реформування правової системи України» (державний реєстраційний номер 0109U007853).

Мета і завдання дослідження. Метою наукового дослідження є з'ясування, обґрунтування й узагальнення теоретичного та практичного аспектів публічного статусу громадських об'єднань в Україні, організації діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо реалізації своїх повноважень у сфері діяльності громадських об'єднань, а також вироблення на цій основі пропозицій і рекомендацій, які сприятимуть якісному нормативно-правовому регулюванню діяльності громадських об'єднань.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі *завдання*:

- вивчити історіографію діяльності громадських об'єднань в Україні;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні;
- розглянути громадське об'єднання як суб'єкт публічно-правових відносин;

- проаналізувати принципи формування та розвитку публічного статусу громадських об'єднань в Україні;
- висвітлити форми і методи діяльності громадських об'єднань з урахуванням їх публічного статусу;
- розглянути аспекти адміністративної відповідальності громадських об'єднань в Україні;
- узагальнити міжнародний досвід правового регулювання діяльності громадських об'єднань;
- визначити та запропонувати шляхи підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні;
- з урахуванням позитивного досвіду розробити пропозиції та рекомендації щодо визначення публічного статусу громадських об'єднань в Україні та ефективного застосування його в діяльності громадських об'єднань.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері реалізації публічного статусу громадських об'єднань в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий аспект публічного статусу громадських об'єднань в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ. Метод порівняльного аналізу відіграв у роботі найвагомішу роль, застосовуючи його, керувалися двома основними правилами. По-перше, порівняльно-правовий аналіз ґрунтувався на дослідженні публічного статусу громадських об'єднань, беручи до уваги правові норми і суміжні інститути, галузі права, спільність яких визначалася наявністю загального об'єкта дослідження. По-друге, під час розгляду різних за змістом публічних статусів громадських об'єднань відштовхувалися від загальної точки взаємодії або предмета правового регулювання. За допомогою історико-правового методу досліджено еволюцію становлення публічного статусу громадських об'єднань (підрозділ 1.1), порівняльно-правовий метод сприяв розкриттю нормативно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.1), системно-функціональний метод використано під час розгляду громадських об'єднань в ролі об'єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділи 1.3, 3.2), логіко-семантичний метод сприяв внесенню пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні (підрозділ 3.2). Застосування зазначених та інших наукових методів дозволило всебічно розглянути адміністративно-правовий аспект публічного статусу громадських об'єднань в Україні.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації стали наукові розробки

фахівців у галузі права, економіки, державного будівництва та інших сфер людської життєдіяльності.

Нормативно-правовою основою дослідження публічного статусу громадських об'єднань є Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, відомчі нормативно-правові акти, а також нормативно-правові акти країн Європейського Союзу, США, Китаю.

Емпіричну базу дослідження становлять результати опитування 180 представників громадської об'єднань, які діють у правозахисній, спортивній, культурно-мистецькій сферах, представників Головного управління юстиції у Львівській області, діяльність яких пов'язана з громадськими об'єднаннями, вищих навчальних закладів юридичного профілю м. Львова, соціологічні дослідження з питань діяльності громадських об'єднань Центру Разумкова, статистичні дані Верховного Суду України з питань діяльності громадських об'єднань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із системних досліджень, у якому комплексно з використанням сучасних методів пізнання, враховуючи новітні досягнення правової науки, досліджуються адміністративно-правові аспекти публічного статусу громадських об'єднань в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових теоретичних положень, обґрунтовано висновки, рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства, яке регулює діяльність громадських об'єднань в Україні. Найсуттєвішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну і визначають внесок автора у розробку зазначеної проблематики, є такі:

уперше:

- охарактеризовано адміністративно-правовий статус громадських об'єднань з урахуванням впливу специфічних особливостей, які виявляються в його нормативно-правовому регулюванні;

- проведено комплексний аналіз публічного статусу об'єднань громадян у контексті спрямованості громадських об'єднань на захист прав і свобод громадян, що дозволило розглядати діяльність багатьох громадських об'єднань як складову особливого способу (методу) діяльності – правоохоронних послуг (дій);

- визначено статус громадського об'єднання як суб'єкта публічного права, який володіє зовнішніми та внутрішніми компонентами (зміст, форма, структура і повноваження), що й забезпечують його реалізацію;

удосконалено:

- адміністративно-правові засади регулювання діяльності громадських об'єднань;

- форми та методи реалізації регламентованого нормами адміністра-

тивного права статусу громадських об'єднань в Україні;

- матеріальні та процесуальні аспекти адміністративної відповідальності громадських об'єднань;

набули подальшого розвитку:

- історико-правовий аналіз діяльності громадських об'єднань в Україні;
- зміст принципів діяльності громадських об'єднань в Україні;
- узагальнення світового досвіду правового регулювання діяльності громадських об'єднань;
- шляхи підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні.

На підставі висновків запропоновано внести відповідні зміни та доповнення до законодавства України у сфері адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації висновки і пропозиції мають науково-теоретичне і практичне значення:

- *у науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки актуальних проблем публічного статусу громадських об'єднань в Україні, визначення шляхів адаптації чинного національного законодавства, яке регламентує діяльність громадських об'єднань відповідно до вимог Європейського Союзу;

- *у правотворчості* – для подальшого розвитку законодавства щодо удосконалення публічного статусу громадських об'єднань;

- *у правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності практичної діяльності громадських об'єднань в Україні щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян;

- *у практичній діяльності* – у системі професійної підготовки працівників державної влади й управління в частині забезпечення діяльності громадських об'єднань (акт впровадження 20 вересня 2014 р.);

- *у навчальному процесі* – під час проведення занять з навчальної дисципліни «Адміністративне право» (акт впровадження № 34 від 11 вересня 2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Сформульовані в дисертації положення, узагальнення, висновки, рекомендації, пропозиції обґрунтовані на підставі особистих досліджень автора в результаті опрацювання й аналізу наукових, нормативних і статистичних джерел.

Апробація результатів дисертації. Основні положення роботи оприлюднено на Всеукраїнській науково-практичній конференції Львівського державного університету внутрішніх справ «Актуальні проблеми тактико-спеціальної підготовки курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України» (м. Львів, 2010 р.); Всеукраїнській курсантсько-студентській нау-

ковій конференції «Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства (осінні юридичні читання)» (м. Львів, 5 листопада 2010 р.); Науково-практичній конференції «Проблеми застосування інформаційних технологій, спеціальних технічних засобів у діяльності ОВС, навчальному процесі, взаємодії з іншими службами» (м. Львів, 24 грудня 2010 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми адміністративного законодавства України: шляхи його вдосконалення» (м. Івано-Франківськ, 4–5 червня 2010 р.); Звітній науковій конференції «Економічна безпека і право: проблеми та шляхи вирішення» (м. Львів, 25 лютого 2011 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертації викладено у десяти публікаціях, з них 4 наукових статтях, що опубліковані у фахових виданнях України з юридичних наук, 1 іноземному науковому виданні, а також у 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою і завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 233 сторінки, з яких 183 сторінки – основний текст, 36 – список використаних джерел (324 найменування), 14 сторінок додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, ступінь дослідження проблеми; визначено зв'язок з науковими програмами, планами і темами, а також мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну; висвітлено теоретичну й емпіричну базу роботи, практичне значення одержаних результатів, подано відомості про їхню апробацію та впровадження.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика громадських об'єднань в Україні» складається з трьох підрозділів, у яких з'ясовано загальну характеристику, методологічні засади дослідження публічного статусу громадських об'єднань.

У *підрозділі 1.1 «Історіографія розвитку правового регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні»* зазначено, що історичні факти розвитку громадських об'єднань в Україні довели цінність, життєздатність і необхідність державного визнання та законодавчого закріплення за громадськими об'єднаннями правового статусу, що передбачає соціально-економічні, політичні, юридичні права, свободи та обов'язки. Право на об'єднання – це одне з основних політичних прав громадян, закріплених у Конституції України. Воно передбачає змогу добровільно створювати, вступати в наявні громадські об'єднання для захисту спільних інтересів і досягнення спільних цілей, утримуватися від вступу в них, безперешкодно

виходити з громадського об'єднання. Держава гарантує свободу діяльності громадських об'єднань.

У підрозділі 1.2 «*Нормативно-правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні*» зазначено, що законодавство базується на Конституції України, містить, зокрема, Закон України «Про громадські об'єднання», який визначає загальні принципи діяльності, розмежовує предмети відання держави та громадських об'єднань, а також інші закони і постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, рішення органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, що видані в межах їхньої компетенції та деталізують діяльність громадських об'єднань. Норми, що регулюють діяльність громадських об'єднань, містяться в численних нормативних актах, які поділяються на такі групи, що: поширюють дію на всі громадські об'єднання; регулюють діяльність окремих видів громадських об'єднань; регулюють питання діяльності окремих видів громадських об'єднань або суспільні відносини у певній галузі управління, або правовий статус певної групи осіб.

У підрозділі 1.3 «*Громадське об'єднання як суб'єкт публічно-правових відносин*» зазначено, що, розглядаючи поняття «суб'єкт публічного права», потрібно розкрити змістовну сторону, специфіку якостей суб'єктів разом із публічно-правовою характеристикою, адже система публічного права має характерні особливості, що визначають зміст й елементи правового статусу суб'єктів, які беруть участь у відносинах, системних за своїм змістом та урегульованих нормами публічного права. Громадське об'єднання – це суб'єкт публічного права, наділений відповідно до правових норм правоздатністю, що дозволяє поширювати на нього дію публічного права, володіє, за відсутності об'єктивних та суб'єктивних перешкод, потенційною змогою бути учасником правовідносин, урегульованих нормами публічного права. Громадське об'єднання, як суб'єкт публічного права, доцільно розглядати в контексті системно-комунікаційних зв'язків як елемент предмета регулювання публічного права, вираженого у вигляді публічних функцій, предметів відання, повноважень, прав та обов'язків, юрисдикції, публічних послуг.

Розділ 2 «Організаційно-правові форми діяльності громадських об'єднань в Україні» складається з трьох підрозділів, які містять аналіз принципів, форм і методів діяльності, юридичної відповідальності громадських об'єднань.

У підрозділі 2.1 «*Принципи діяльності громадських об'єднань в Україні*» стверджується, що діяльність громадських об'єднань, побудована на принципах національного права, охоплює зовнішні зв'язки із соціальним середовищем і внутрішньосистемні зв'язки всередині громадського об'єднання. Внутрішньосистемні зв'язки закладені в чинне законодавство щодо

діяльності громадських об'єднань, зумовлюються спільністю ідеології і правової доктрини, внаслідок розвитку яких вони і сформувалися. До принципів, характерних для адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань, належать: законність; соціальна спрямованість; комплексність; контрольованість; гласність. Законність у діяльності об'єднань має складний характер і може розглядатися як режим, метод, принцип з урахуванням багатогранності її змісту. Раціональне та дієве застосування принципів адміністративно-правового регулювання гарантує досягнення узгодженості, цілеспрямованості в діяльності громадських об'єднань.

У підрозділі 2.2 «*Форми та методи діяльності громадських об'єднань в Україні*» проаналізовано правові і неправові форми та сутність правозахисного методу діяльності. Важливе місце в реалізації мети і завдань громадського об'єднання займають неправові форми діяльності, які не пов'язані з юридично значущими діями, що спричинюють правові наслідки, проте які регулюються нормами права, проявляючись в підзаконній діяльності, що пов'язана з організаційною та підготовчою (економічною, політичною, інформаційною, ідеологічною) роботою. Правозахисний метод діяльності полягає в особливостях розподілу правозахисних повноважень і кореспондуючих з ними юридичних обов'язків між суб'єктами суспільних відносин, що виражається у формуванні та покладанні юридичних обов'язків, які пов'язані з правом людини на участь у діяльності громадського об'єднання.

У підрозділі 2.3 «*Адміністративна відповідальність громадських об'єднань в Україні*» показано, що адміністративна відповідальність громадських об'єднань – це встановлений принципами та нормами Конституції обов'язок здійснювати свою діяльність відповідно до приписів норм права і використовувати суб'єктивні права та реалізовувати законні інтереси за цільовим призначенням, які об'єктивуються у правомірну поведінку, а в разі вчинення правопорушення або зловживання правом – обов'язок зазнавати заходи адміністративної відповідальності. Позитивна адміністративна відповідальність громадських об'єднань – це розуміння суб'єктами правових відносин юридично значущих наслідків вчинених дій, співвідношення їх з правами й обов'язками, готовність відповідати за вчинені дії перед державою та суспільством, добросовісно й активно виконувати свій обов'язок, використовувати надані права згідно з їх цільовим призначенням, що обумовлено особливою роллю громадських об'єднань у формуванні громадянського суспільства.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення діяльності громадських об'єднань в Україні» складається з двох підрозділів, які містять аналіз світового досвіду регулювання діяльності громадських об'єднань і напрями вдосконалення діяльності у зазначеній сфері.

У підрозділі 3.1 «Міжнародний досвід правового регулювання діяльності громадських об'єднань» вказано, що громадські об'єднання країн Європейського Союзу складають інтегроване в суспільство явище реальної дійсності, яке характеризується яскраво вираженою соціальною природою, внутрішніми та зовнішніми предметними зв'язками, взаємозумовленістю різних правових аспектів, які слугують основою соціально активної поведінки громадян, що веде до реалізації політичних, економічних, соціальних та інших можливостей особи; створює умови для вільного розвитку людини і її гідного життя, до обмеження порушень прав і свобод людини. В умовах розвитку інтеграційних процесів, спрямованих на адаптацію національної нормативно-правової бази до вимог Європейського Союзу у сфері адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань, доцільно забезпечити синтез тих складових адміністративного права, які характеризуються різними, альтернативними публічно-правовими положеннями, що використовуються у праві країн континентальної Європи та Великобританії для визначення публічного статусу громадських об'єднань.

У підрозділі 3.2 «Шляхи підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні» зазначено, що аналіз адміністративно-правової бази регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні дозволяє зробити висновок про необхідність удосконалення та деталізації законодавства про громадські об'єднання з метою повнішої регламентації принципу рівності громадських об'єднань щодо всіх організаційно-правових форм. Ефективній взаємодії влади та громадських об'єднань заважають нерозвиненість механізмів співпраці, роз'єднаність і неузгодженість в діях громадських об'єднань та необхідність підвищення гарантій прав громадських об'єднань у разі притягнення їх до відповідальності, що, зокрема, передбачає закріплення в законі таких формулювань, які звели б до мінімуму можливості розсуду правозастосовних органів. Діяльність громадських об'єднань в Україні заслуговує комплексного наукового аналізу, на підставі зусиль представників усіх суспільних наук – політологів, юристів, істориків, і нових підходів до теоретичної розробки комплексу реалізації прав і свобод особи, зокрема конституційного права на об'єднання.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі методології сучасного правознавства досліджено проблему публічного статусу громадських об'єднань в Україні. Цьому сприяли загальнонаукові і спеціальні методи дослідження, які дозволили проаналізувати історіографію та нормативно-правове регулювання діяльності громадських об'єднань як суб'єкта публічно-правових відносин, форми та методи діяльності з урахуванням їх публічного статусу,

узагальнити міжнародний досвід правового регулювання діяльності громадських об'єднань, що дало змогу всебічно розглянути адміністративно-правовий аспект публічного статусу громадських об'єднань в Україні та сформулювати такі висновки:

1. Хід історичних подій дає підстави стверджувати про цінність, життєздатність, а найголовніше необхідність державного визнання та законодавчого закріплення за громадськими об'єднаннями публічного статусу, який охоплює широкий спектр особистих, соціально-економічних, політичних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, а також дозволяє особистості бути повноправним учасником суспільних відносин, брати активну участь в управлінні справами держави та будівництві демократичного суспільства, забезпечити собі гідне життя. Для уникнення повторення помилок минулих років у визначенні публічного статусу громадських об'єднань, збереження тих надбань, яких вдалося досягти за період незалежності України, потрібно знати та застосовувати на практиці не лише міжнародні стандарти, але й вітчизняний історичний досвід розвитку ідеї прав і свобод людини та громадянина у сфері діяльності громадських об'єднань, а також зважати на ту обставину, що реформування правового статусу громадських об'єднань вимагає врахування ще й соціального досвіду, оскільки сфера права відображає не тільки закони формальної логіки, але й історичний досвід і факти. З огляду на це, аналіз еволюції особливостей у конкретно-історичному та юридичному аспекті є основою для вивчення цього правового явища.

2. Доведено, що нормативно-правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні є складним, неієрархічним, яке ґрунтується на Конституції, Законі України «Про громадські об'єднання» та інших нормативно-правових актах. Причиною цього є специфіка правових механізмів, які забезпечують відтворення елементів правового регулювання, будучи вагомим чинником, що визначає особливості формування публічного статусу громадських об'єднань. Складність нормативно-правового регулювання зумовлена тим, що поряд з відмінностями між його елементами є сутнісна розбіжність між формально закріпленими і юридично не зафіксованими вимогами до нормативного забезпечення діяльності громадських об'єднань. Вимоги учасників суспільного життя до регулювання діяльності громадських об'єднань звернені до держави та безпосередньо до органів, що здійснюють законодавчу діяльність, є специфічні за своєю природою, змістом і формами вираження вимог інститутів громадянського суспільства, що спричиняє виникнення внутрішніх і зовнішніх суперечностей і надає регулюванню динамічності. В основі вимог до публічного статусу громадських об'єднань лежать універсальні правові цінності, які сформувалися в європейській правовій культурі та можуть бути закріплені у

правовому регулюванні діяльності громадських об'єднань тільки за активної позиції інститутів громадянського суспільства.

3. Підтверджено, що громадські об'єднання як суб'єкт публічного права наділені, відповідно до правових норм, правоздатністю, що дозволяє поширювати на них дію публічного права, а за відсутності об'єктивних і суб'єктивних перешкод, і потенційною змогою бути учасником правовідносин, урегульованих нормами публічного права. Діяльність громадських об'єднань доцільно розглядати в контексті системно-комунікаційних зв'язків: право – соціальна система; суб'єкти – соціальні елементи. Правовий статус громадського об'єднання, суб'єкта публічного права, характеризується такими ознаками: централізованим, імперативним правовим регулюванням (методом субординації), місцем і роллю в правовій системі; обов'язковою кореляцією юридичних прав і юридичних зобов'язань, які в сукупності утворюють категорію «повноваження» і своїм основним призначенням мають забезпечення публічного інтересу та практичної реалізації громадянських прав і свобод; юридичною відповідальністю за належне здійснення повноважень. Громадські об'єднання характеризує компетенція, оскільки в ній виражаються правосуб'єктність і правовий статус, що дає змогу брати участь у публічно-правових відносинах і набувати в них права та обов'язки, а в разі вступу у процесуальні правовідносини – набувати додаткові процесуально-правові характеристики, не втрачаючи початкових якостей. Діяльність громадського об'єднання, як вид суспільно-юридичної діяльності, характеризується цілеспрямованістю, тому постановка чітких, конкретних, реально досяжних цілей робить правозастосування ефективним, забезпечує стабільний нормативний орієнтир як суб'єкта публічно-правових відносин та стійку діяльність у межах компетенції.

4. Принципи діяльності громадських об'єднань доцільно розглядати як діалектичне поєднання керівних ідей, які об'єднують правові засади. Принципи діяльності громадських об'єднань, які закріплені в публічному статусі, поділяються на загальні, міжгалузеві, галузеві та інституційні. Загальні принципи формуються в процесі розвитку держави та суспільства на основі сприйняття історичного досвіду правового регулювання та конкретизуються на конституційному рівні. Основою є принцип верховенства прав і свобод людини, який конкретизується у презумпції невинуватості, а також принципи справедливості, рівноправності, гуманізму, законності в контексті обов'язковості приписів позитивного права; визначення юрисдикції, неприпустимості зловживання правом.

5. Підтверджено, що ефективність діяльності громадських об'єднань з реалізації мети і завдань, визначених статутом, пов'язана із встановленням й обґрунтуванням зв'язків між об'єктивними та суб'єктивними аспектами правової реальності, які створюють основу для розуміння правових

явищ, що залежать від динаміки форм і методів діяльності, її тенденції та перспективи розвитку, зумовлених єдністю соціальних зв'язків і функцій публічного характеру. Форма діяльності громадських об'єднань є об'єктивно необхідною, законодавчо регламентованою, спрямованою на втілення в життя цілей та поставлених завдань, які виражають їх сутність і соціальне призначення в суспільстві та зумовлені адміністративно-правовим статусом, а також комплексом повноважень, що реалізуються у сфері адміністративно-правового регулювання.

Методи діяльності громадських об'єднань – це система юридичних способів, які цілеспрямовано регулюють суспільні відносини на основі надання суб'єктивних прав, покладення позитивних обов'язків, заборони вчинення певних дій, що передбачає три основні способи впливу на поведінку людей – дозвіл, зобов'язання та заборону, які тісно взаємодіють між собою, забезпечуючи системний характер дії, завдяки регулятивному впливу всього набору правових засобів – інструментального оснащення реалізації прав людини, що визначається спеціальною правоздатністю за допомогою формування цільового блоку у правовому статусі, спрямованому на забезпечення публічної користі.

6. Порушення законності громадськими об'єднаннями характеризується низкою особливостей, що виражаються в дії або бездіяльності, наявності вини, осіб, які представляють цей колективний суб'єкт. Та обставина, що колективний суб'єкт права є суб'єктом адміністративної відповідальності, не повинна бути підставою для звільнення від відповідальності винної фізичної особи. У цьому випадку одне протиправне діяння породжує два самостійні склади правопорушення, два самостійні суб'єкти відповідальності. Фактичною підставою адміністративної відповідальності виступає склад правопорушення, наявність якого зумовлює виникнення охоронних правовідносин. Особливість цих правовідносин визначається специфікою самого колективного суб'єкта як суб'єкта правопорушення. Інститут адміністративної відповідальності громадських об'єднань характеризується такими ознаками: системністю та відносною відособленістю, імперативним методом як основним та диспозитивним і заохочувальним як додатковими; до факту вчинення правопорушення предметом регулювання виступають найважливіші суспільні відносини; у разі вчинення правопорушення предметом регулювання стають матеріальні відносини відповідальності; є публічним інститутом матеріального права; має складну структуру; виконує регулятивну, превентивну, каральну, відновлювальну та виховну функції; складними взаємозв'язками координації та субординації.

7. Дослідження світового досвіду регулювання діяльності громадських об'єднань дає змогу визначити оптимальні напрямки вдосконалення

правового регулювання. У країнах з демократичними традиціями правову характеристику умов діяльності громадських об'єднань, які формують публічний статус, становлять три базові ланки: право, правова ідеологія і юридична практика. Зазначені компоненти відрізняються юридичною природою, питомою вагою, характером впливу на соціальні відносини, але пов'язують в єдине ціле нормативно-правові й індивідуально-конкретні приписи, суб'єктивні права і юридичні обов'язки, правові ідеї та прийняті на їх основі рішення, що і є вираженням цілей створення об'єднання. Юридична проблематика регулювання діяльності громадських організацій в Європейському Союзі, будучи сутнісним елементом правової дійсності, має яскраво виражене міжнародне значення, а діяльність громадських організацій у внутрішніх соціальних сферах – у релігії, екології, інформації, комунікації, культурній та духовній спадщинах, демонструє, що вони можуть виступати в ролі одного з механізмів регуляції, оскільки безпосередньо впливають на специфіку вирішення проблем у цих сферах в процесі сталого розвитку суспільства.

8. Сучасні тенденції універсалізації й уніфікації права у сфері діяльності громадських об'єднань, які сформувалися й розвиваються в умовах глобалізації, досить виразно проявляються, насамперед, у намаганні виробити загальний підхід до проблеми формування адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань, при цьому зберігаючи своєрідність, відносну самостійність та техніко-юридичну відповідність механізму дії права. Зараз процес взаємодії і партнерства держави та громадських об'єднань в Україні став очевидним, більше того, наявні є тенденції його розвитку. Водночас, правові й організаційні умови функціонування громадських об'єднань не повною мірою відповідають соціально-економічним перетворенням, що відбуваються в суспільстві, є стримувальним чинником у розвитку громадських об'єднань. Аналіз адміністративно-правової бази регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні дозволяє зробити висновок про необхідність удосконалення та деталізації законодавства про громадські об'єднання з метою більш повної регламентації принципу рівності громадських об'єднань щодо всіх організаційно-правових форм. Доцільно розробити концепцію підтримки громадських об'єднань, визначивши принципи взаємодії органів влади всіх рівнів і громадських об'єднань на основі дотримання свободи діяльності, рівності перед законом, підвищення гарантій прав у разі притягнення до відповідальності, що передбачає закріплення в законі таких формулювань, які звели б до мінімуму змогу розсуду правозастосовних органів.

9. З метою підвищення ефективності діяльності громадських об'єднань запропоновано внести доповнення:

9.1) до Кодексу України про адміністративні правопорушення:

а) до ст. 14 «Відповідальність посадових осіб» стосовно посадових осіб громадського об'єднання;

б) до ст. 21 «Передача матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації або трудового колективу» щодо термінології;

в) до ст. 186-⁵ «Порушення законодавства про об'єднання громадян» щодо порушення порядку інформування органів реєстрації;

г) до глави 15 «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління» щодо порушення статутних вимог об'єднанням громадян;

9.2) до ст. 314 «Право на свободу об'єднання» Цивільного кодексу України щодо громадських спілок;

9.3) до ст. 258 «Терористичний акт» Кримінального кодексу України щодо відповідальності громадських об'єднань;

9.4) до Положення про Міністерство юстиції України щодо повноважень у сфері діяльності громадських об'єднань;

9.5) до п. 19, 20, 21 Положення про Державну реєстраційну службу України щодо повноважень у сфері діяльності громадських об'єднань.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Соха С. І. Громадські формування як суб'єкт охорони громадського порядку / С. І. Соха // Митна справа : наук.-аналіт. журн. – 2010. – № 6 (72). – С. 406–410.

2. Соха С. І. Взаємодія органів внутрішніх справ з органами місцевого самоврядування у системі профілактики адміністративних правопорушень / С. І. Соха // Митна справа : наук.-аналіт. журн. – 2012. – № 6 (84). – С. 296–301.

3. Соха С. І. Об'єднання громадян як суб'єкт протидії адміністративних правопорушенням у сфері громадського порядку / С. І. Соха // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – Львів, 2013. – № 11. – С. 96–99.

4. Соха С. І. Профілактика адміністративних правопорушень: поняття та зміст / С. І. Соха // Митна справа : наук.-аналіт. журн. – 2014. – № 2 (92). – С. 206–211.

5. Соха С. И. Нормативно-правовое регулирование деятельности общественных объединений в Украине / С. И. Соха // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 3. – С. 1–8.

6. Соха С. І. Використання інформаційно-новітніх технологій в організації взаємодії ОВС з громадськими формуваннями у профілактиці адміністративних правопорушень / С. І. Соха // Актуальні проблеми тактико-

спеціальної підготовки курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. / Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – С. 211–214.

7. Соха С. І. Взаємодія органів внутрішніх справ з органами місцевого самоврядування у системі профілактики адміністративних правопорушень / С. І. Соха // Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства (осінні юридичні читання) : тези доп. та повідомл. учасн. Всеукр. курсант.-студент. наук. конф. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – С. 209–211.

8. Соха С. І. Використання інформаційно-новітніх технологій в організації взаємодії ОВС з громадськими формуваннями у профілактиці адміністративних правопорушень / С. І. Соха // Проблеми застосування інформаційних технологій, спеціальних технічних засобів у діяльності ОВС, навчальному процесі, взаємодії з іншими службами : матер. наук.-практ. конф. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – С. 214–118.

9. Соха С. І. Публічний статус об'єднань громадян в Україні: адміністративно-правові аспекти / С. І. Соха // Актуальні проблеми адміністративного законодавства України: шляхи його вдосконалення : матер. III Міжн. наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 78–82

10. Соха С. І. Форми взаємодії органів внутрішніх справ та громадських формувань органів місцевого самоврядування у сфері охорони правопорядку / С. І. Соха // Економічна безпека і право: проблеми та шляхи вирішення : матер. звіт. наук. конф. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – С. 338–341.

АНОТАЦІЯ

Соха С. І. Публічний статус об'єднань громадян в Україні: адміністративно-правовий аспект. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2016.

У дисертації проведено комплексне дослідження правових й організаційних заходів діяльності громадських об'єднань у контексті публічно-правових відносин. Розглянуто сутність й особливості публічного статусу громадських об'єднань в Україні. Застосовано системний підхід до вивчення принципів нормативно-правового регулювання, форм і методів діяльності громадських об'єднань. Здійснено аналіз закордонного досвіду нормативно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань, юридичної відповідальності громадських об'єднань. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання діяльності громадських об'єднань.

Ключові слова: об'єднання громадян, публічний статус, адміністративно-правове регулювання, адміністративна відповідальність.

АННОТАЦІЯ

Соха С. И. Публичный статус объединений граждан в Украине: административно-правовой аспект. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс, финансовое право, информационное право. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2016.

В диссертации проведено комплексное исследование правовых и организационных мероприятий деятельности общественных объединений в контексте публично-правовых отношений. Рассмотрены сущность и особенности публичного статуса общественных объединений в Украине.

Административно-правовое регулирование публичного статуса общественных объединений, как элемент национальной правовой системы, представляет собой самостоятельную сферу правовой охраны и защиты конституционных и других законных интересов личности, общества, государства. Это обусловлено вероятностью причинения вреда данным интересам формально определенными социальными факторами, которые обусловлены деятельностью государственных институтов.

Деятельность общественных объединений следует рассматривать как особую форму проявления правопорядка, характеризующую степень: подчиненности общественных отношений действующим юридическим нормам; устойчивости государственных и общественных институтов, функционирующих на основе права; гарантированное использование участниками социальных отношений принадлежащих им субъективных прав, надлежащего выполнения возложенных на них юридических обязанностей, возможности индивидов и социальных субъектов адаптироваться без серьезного ущерба для собственных интересов к меняющимся социальным условиям в стране.

Нормативно-правовое регулирование деятельности общественных объединений органов устанавливает рамки правовых стандартов в пределах установленных законом полномочий, обеспечивая соответствующий уровень управления с использованием различных административно-правовых институтов.

Применен системный подход к изучению принципов нормативно-правового регулирования, форм и методов деятельности общественных объединений. Деятельность общественных объединений представлена как государственно-властная, подзаконная, осуществляемая в административно-правовых формах, направленная на обеспечение личных интересов

граждан, оказание в пределах компетенции общественного объединения помощи физическим и юридическим лицам в защите их прав.

Юридическая ответственность за нарушение действующего законодательства общественными объединениями имеет правовой и социальный аспекты. Они взаимосвязаны между собой и определяют способность осуществлять специально-юридическое значимое воздействие на сферу социальных отношений, обеспечивая при этом сочетание статичности и динамики административно-правового регулирования (юридический аспект), путем преодоления противоречий между публичными и частными интересами, присущими отношениям в сфере общественной деятельности. Социальный аспект юридической ответственности направлен на предотвращение возможных правовых конфликтов.

Осуществлен анализ зарубежного опыта нормативно-правового регулирования деятельности и юридической ответственности общественных объединений. В странах Европейского Союза нормативно-правовое регулирование деятельности общественных объединений обеспечивает согласованный, непрерывный процесс оказания влияния государства на общественные объединения за счет оказания помощи в организации, финансировании и контроле. Указанные меры осуществляются в интересах достижения требований, установленных нормативными актами государства, уставами общественных объединений, выполнение которых обеспечивает надлежащий уровень функционирования институтов гражданского общества.

Совершенствование деятельности общественных объединений целесообразно осуществлять на основании комплексной нормативно-правовой регламентации процессов контроля за счет систематизации и унификации административного законодательства с помощью кодифицированного нормативного правового акта, который установит исходные принципы административно-публичного регулирования деятельности общественных объединений в Украине.

Ключевые слова: объединение граждан, публичный статус, административно-правовое регулирование, административная ответственность.

SUMMARY

Soha S. I. The public status of associations in Ukraine: administrative and legal aspects. – Printed as a manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of juridical sciences, specialty. 12.00.07 – administrative law and procedure; finance; information law. – National University «Lviv Polytechnic» of Ministry of Education, Science, Youth and Sports of Ukraine, Lviv, 2016.

The thesis provides a comprehensive study of the legal and organizational activities of public associations in the context of public relations. The essence

and characteristics of the public status of NGOs in Ukraine. System approach to the study of the principles of legal regulation forms and methods of public associations. The analysis of foreign experience of legal regulation of activity of public associations, associations of legal liability Suggestions and recommendations for improving the efficiency of the administrative and legal regulation of NGOs.

Keywords: associations, public status, administrative regulation, administrative responsibility.

Підписано до друку 22.02.2016. Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9.
Зам. № 38. Наклад 100 пр.

Видавництво «ПАІС»
Реєстраційне свідоцтво ДК № 3173 від 23 квітня 2008 р.
вул. Гребінки 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 225-60-14, (032) 261-24-15
e-mail: pais@mail.lviv.ua; <http://www.pais.com.ua>